

KALLERUP-SKATTEN

Af og til hører man, at nogen har fundet en skat et eller andet sted i Danmark, oftest ved brug af metaldetektor. At finde en begravet skat er dog slet ikke noget nyt fænomen. Faktisk er en stor del af de kendte danske skatte fundet i 1800-tallet, længe før metaldetektoren blev opfundet. Ofte er de fundet af almindelige landmænd eller arbejdsmænd i forbindelse med dyrkning og dræning af markerne.

At det netop er i 1800-tallet, at mange begravede skatte så dagens lys, hænger sammen med landbrugsreformen og den mere intensive dyrkning af jorden. I det gamle Holbæk Amt alene er der gjort 16 skattefund i perioden, hvoraf flere i nærheden af Kalundborg, bl.a. i Særslev, Snertinge, Svinninge, Aagerup og Kallerup.

Kallerup-skatten var en møntskat bestående af over 600 sølvmønter. Den blev fundet i 1849 på et mindre landbrug i Kallerup, ejet af præsteembedet i Raklev Sogn. Stedet var den daværende præst Pastor Muncks mensalgods, dvs. den jord, hvorfra præsten fik en indtægt til sit underhold. Kallerup-skatten er dermed en del af Raklev Kirkes historie.

Kalundborg i 1300-tallet

Historien om Kallerup-skatten starter

i midten af 1300-tallet, en tid karakteriseret af store omvæltninger. Der havde været borgerkrig i over 100 år, og Danmark blev hårdt ramt af pesten, der brød ud igen gentagne gange igennem anden halvdel af 1300-tallet. I 1367-1370 var landet kastet ud i en krig med hansestæderne, Mecklenburg, Sverige og Holsten, der endte med et knusende nederlag til Danmark. I slutningen af 1300-tallet var der ikke noget dansk møntvæsen, og mønterne i almindelig brug var hovedsageligt nordtyske fra hansestæderne og Mecklenburg. Det er på denne baggrund, at en ukendt person i et af de første år i 1400-tallet samlede 619 sølvmønter, kom dem i en såkaldt Jacobakande og begravede dem nær Kallerup.

Hvem var skattens ejermand, hvorfor var han i besiddelse af mønterne, hvorfor begravede han skatten i nærheden af Kallerup, og hvorfor blev den ikke hentet igen? Derom kan man komme med alle mulige teorier. Ud fra skattens sammensætning er det dog mest sandsynligt, at den var ejermandens pengebeholdning, og at den blev begravet nær ejermandens bolig. Om der har været nogen beboelse i nærheden af fundstedet i anden halvdel af 1300-tallet er uvist, da vi intet ved om Kallerup i 1300-tallet.

Original 1-kort

Skatten lå uforstyrret i 450 år

Sølvskatten blev aldrig hentet af ejermanden og lå uforstyrret i jorden i de næste 450 år, indtil den blev fundet ved pløjning den 28. april 1849. Finderen af skatten, Hans Melchiorsen, var bolsmand (boelsmand), dvs. brugeren af et bol (boel), hvilket er et mindre landbrug på 5-12 tønder agerjord. Ejeren af fundstedet var som tidligere nævnt præsteembedet i Raklev Sogn. Marken ligger kun 2 km fra Raklev Kirke, og dengang var der direkte adgang via en markvej fra Ellede.

Skatten var danefæ, som tilkom kongen i tiden før grundloven. Skatten blev derfor indleveret til Det Kongelige Mynt- og Medaillekabinet i 1849 – netop det år, hvor grundloven blev indført, og kongens ejendele blev adskilt fra statens. Indtil da var Myntkabinetet kongens private møntsamlingskabinet. Kabinetet overgik til staten i forbindelse med sletning af kongehusets store gæld og blev for første gang åbnet for offentligheden. Kongen beholdt dog Kabinetet, indtil det blev flyttet til Prinsens Palæ i 1867, på hvilket tidspunkt det ændrede navn til Den Kgl. Mønt- og Medaillesamling. Den blev

Fundstedet

En af mønterne

lagt ind under Nationalmuseet i 1892.

Gamle dokumenter uddyber historien

Det er primært fra Myntkabinetets fundprotokol fra 1849 og de tilhørende originale breve, at vi kender til Kallerup-skattens indhold, finderens navn og pastor Muncks kernerolle i sagen. I fundprotokollen står der, at pastor Munck, Raklev, har indleveret et kar "af den slags som kaldes stob", og endvidere: "I dette kar som den 28 April blev opløjet af Boelsmand Hans Melchiorson i Kallerup befandtes .... 551 stk Sølvmyntar...".

Der er dog ingen oplysninger i protokollen, der identificerer fundstedet, ud over at det lå i Kallerup og var præstens mensalgods. Ved at granske gamle kort og matrikeloplysninger (hartkornsprotokoller) fra den første halvdel af 1800-tallet er det lykkedes at finde Hans Melchiorsons navn på et matrikelkort og i hartkornsprotokollerne som bruger af en matrikel (nr. 8), hvor ejeren var opgivet som præsteembedet i Raklev Sogn. Det antages derfor, at matrikel 8 var præstens mensalgods og derved stedet, som pastor Munck henviser til som fundsted for skatten i sin indberetning til Myntkabinetet.

Matrikel 8 genfindes nemt på nuværende kort svarende til en ny, mindre matrikel 8 samt dele af matrikel 1h (området markeret med rødt på kortet). Stedet har dog ændret sig lidt siden 1849, idet der mellem 1872 og 1957 er bygget en gård (Søndergård), og vejen

gennem arealet er flyttet. Fundstedet kan således ligge under gården eller under den nye vejsektion. At det var pastor Munck, der indberettede og indleverede Kallerup-skatten til Myntkabinetet, forklares nok ikke kun ved, at fundstedet ejedes af kirken, men mere ved, at det dengang var en naturlig del af præsteembedet, at præsten hjalp sine sognebørn med kontakt til myndighederne osv., ikke mindst fordi mange almindelige borgere hverken kunne læse eller skrive.

Ifølge fundprotokollen indeholdt skatten 551 hele og 68 overskårne sølvmynter, hovedsageligt nordtyske mønter fra bl.a. hansestæderne og Mecklenburg, specielt Hamburg, Lüneburg, Lübeck, Stralsund, Wismar og Rostock. Endvidere indeholdt fundet otte franske gros turnois fra Philip IV (1285-1314) og én sterling fra Thomas de Bourlemont, biskop af Toul (1330-1353). Myntkabinetet beholdt 185 af mønterne, men af disse kan kun 53 med sikkerhed identificeres i Nationalmuseets samling i dag. Hvad der er sket med de andre mønter, som Myntkabinetet beholdt, er uvist, men de er sandsynligvis byttet væk.

Der er udbetalt en danefægodtgørelse på 10 Mk for den del af skatten, som Myntkabinetet beholdt, men det er uklart, om den tilfaldt finderens, Hans Melchiorson, eller præsteembedet som ejer af matriklen, eller blev delt mellem de to parter. Ligeledes er det uvist, hvem der fik de ca. 430 returnerede mønter, der formentlig svarede til ca. 400 g sølv, dvs. om det var Hans Melchiorson, præsteembedet eller begge parter. Det kan en granskning af Raklev Kirkes regnskaber måske også opklare. I et brev til pastor Munck står der vedrørende danefægodtgørelsen: "Ved at sælge resten vil Bonden kunne overbevise sig om, at man har givet ham den forventede Værdi af Sølvet". Det tyder på, at det var finderens, Hans Melchiorson, der fik både danefægodtgørelsen og de returnerede mønter.

Skatten er arkæologisk vigtig, ikke så meget pga. sølvmynterne, men pga.

kanden, den blev fundet i – en 24 cm høj kande eller *stob* af fuldsintret lertøj, der utvivlsomt er fremstillet i Siegburg. Almindeligvis går den under navnet *Jacobakande*. I slutningen af 1300-tallet var Siegburg den førende stentøjsleverandør til det danske marked. På basis af mønterne har man kunnet datere kandens brugsperiode, hvilket er en værdifuld oplysning for arkæologer. Hvis man kender keramikens brugsperiode, kan man datere anlæg, hvori man finder sådan keramik. Hans Melchiorson og pastor Munck har således været med til at datere brugen af Siegburg-keramik i Danmark. Kanden er sågar udstillet på Nationalmuseet!

Raklev, juni 2015
David Barry

Jacobakanden